

TÜRKİYE VE BAZI OECD ÜLKELERİ ARASINDA VERGİ YÜKÜNÜN KARŞILAŞTIRILMALI İNCELENMESİ

A COMPARATIVE STUDY OF TAX BURDEN BETWEEN TÜRKİYE AND SOME OECD COUNTRIES

Nilüfer Zeybek Yoruldu

SMMM-Maliye Bilim Uzmanı-Uzlaştırmacı, Balıkesir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına Kayıtlı / Türkiye, e-mail: niluferzeybek@gmail.com

Öz

Vergi, modern devlet yapılarında, devletlerin en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır. Kamusal mal ve hizmet üretiminin finansmanında genel finansman aracı olarak kullanılan vergiler; gelir, servet ve harcama unsurları üzerinden alınabilmektedir. Zira verginin kaynağının geniş tutulması, devlete vergilendirme yetkisini kullanmada geniş hareket alanı sağlamaktadır. Verginin mükellefi olan gerçek ve tüzel kişiler, gelirlerinin belirli bir kısmını vergi olarak ödemek zorunda kalmaktadırlar. Vergilendirme ile kişilerin gelirleri arasında her zaman doğrusal bir ilişki mevcut olmadığından, kişiler vergi yüklerini üzerlerinde olduğundan daha fazla hissedebilmektedirler. Bu çalışmada, Türkiye ile bazı OECD ülkeleri arasında, toplumsal vergi yüklerinin karşılaştırmalı bir değerlendirmesi yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemi olan, doküman analizine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın neticesinde, Türkiye'deki vergi yükünün, OECD ülkeleri vergi yükü ortalamasının altında kaldığı tespit edilmiştir. Türkiye'de vergi yükünün fazla hissedilmesinin temel sebebinin, vergilendirme aşamasında anayasal vergilendirme ilkelerinin etkin tatbik edilmeyişi olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda dolaylı vergilerin, gelirden görece bağımsız yapısının olması ve sistem içinde ağırlığının fazla olması nedenleriyle vergi adaletini bozucu etkisinin bulunması, toplumda vergi bilincinin ve vergi ahlâkının arzu edilen düzeyde olmaması gibi unsurların da toplumsal vergi yükünün çarpık dağılmasına/dağıtılmasına yol açtığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Vergi Yükü, Türkiye, OECD, Karşılaştırmalı İnceleme

Citation/Atıf: ZEYBEK YORULDU, N. (2025). TÜRKİYE VE BAZI OECD ÜLKELERİ ARASINDA VERGİ YÜKÜNÜN KARŞILAŞTIRILMALI İNCELENMESİ. İZMİR SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER DAYANIŞMA DERGİSİ. 8(2): 199-212, DOI: 10.69599/izd.2917

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Nilüfer Zeybek Yoruldu
E-mail: niluferzeybek@gmail.com

Bu çalışma, Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

Taxes constitute the most important source of revenue for states in modern state structures. Used as a general financing tool for financing the production of public goods and services, taxes can be levied on income, wealth, and expenditures. This broad tax base provides the state with ample leeway in exercising its taxing authority. Individuals and legal entities subject to taxation are obligated to pay a certain portion of their income as taxes. Because there is not always a linear relationship between taxation and individual income, individuals may feel the tax burden more than they actually do. This study conducted a comparative assessment of social tax burdens between Türkiye and some OECD countries. Based on a qualitative research method and document analysis, this study determined that the tax burden in Turkey is below the average tax burden in OECD countries. The primary reason for the perceived high tax burden in Türkiye is believed to be the lack of effective application of constitutional taxation principles during the taxation process. At the same time, it has been concluded that indirect taxes have a distorting effect on tax justice due to their relatively independent structure from income and their high weight in the system, and that factors such as the lack of tax awareness and tax morale at the desired level in the society lead to a distorted distribution of the social tax burden.

Keywords: Tax Burden, Türkiye, OECD, Comparative Analysis

1. GİRİŞ

Vergiler, kamu harcamalarının finansmanında devletlerin en önemli gelir kaynağıdır. Vergi; devletin, kamu harcamalarını karşılamak üzere, egemenlik gücüne dayanarak, tek taraflı belirlediği ve somut karşılığı olmayan parasal ödemelerdir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 73'üncü maddesi uyarınca, *"Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere malî gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç vb. mali yükümlülükler kanunla, konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir."* hükümleri yer almaktadır. Anayasada belirtilen bu düzenlemeler, hem vergilendirme yetkisinin kullanımını hem de bu yetkinin sınırlarını belirlemektedir. Zira devletin vergilendirmedeki (mali amacı) temel amacı; gelir oluşturarak ve tahsil ederek, kamu harcamalarını karşılamak olsa da bunun dışında bölüşümde adaletin sağlanması, ekonomik istikrarın sağlanması, ekonomik büyümenin- kalkınmanın sağlanması, kaynak dağılımında- kullanımında etkinliğin sağlanması gibi mali olmayan amaçları da bulunmaktadır. Vergi adaletinin sağlanabilmesi için bireylerin ekonomik güçleri doğrultusun-

da vergilendirilmesi temel bir ilkedir. Zira vergi adaleti, toplumsal gelir dağılımı adaletini de doğrudan etkilemektedir. Piyasanın, üretime katılan üretim faktörleri arasında geliri dağıtması birincil gelir dağılımı olarak kabul edilirken (ki çoğu zaman adaletsizdir), devletin vergiler başta olmak üzere maliye politikası araçları aracılığıyla (daha adaletli hale getirmek için) geliri yeniden dağıtması ise ikincil gelir dağılımı olarak ifade edilir. Bu çerçevede, politika yapıcılardan, kişilerin ödeme kapasitelerinin dikkate alındığı, adil bir vergi sistemi oluşturmaları beklenmektedir. Bu aynı zamanda anayasal (temel) vergilendirme ilkelerine uygun ve uyumlu bir vergi politikasının da inşası anlamına gelmektedir. Vergi adaletinin temelini oluşturan "vergilendirmede ödeme gücü ilkesi"ni ilk defa İskoçyalı iktisatçı/düşünür Adam Smith 1776 yılında yayımlanan "Ulusların Zenginliği" adlı eserinde ortaya atmıştır. Zira kişilerin ödeme güçlerini dikkate almayan bir vergi politikasının/uygulamasının adil olması mümkün görünmemektedir. Türkiye'de vergilendirme yetkisine sahip yasa yapıcı bu kavramı genişleterek, "mali güce göre" vergilendirmeyi esas almıştır. Zira mali güç kavramında; vergi kaynağı olarak sadece gelir değil aynı zamanda harcama ve servet unsurları da vergilendirmeye temel teşkil edebilmektedir.

Vergi adaletinin iki önemli boyutu bulunmak-

tadır: yatay ve dikey adalet. Yatay adalet, benzer ekonomik koşullara sahip bireylerin benzer vergisel yükümlülüklerine tabi tutulmasını ifade ederken, dikey adalet ise farklı gelir düzeylerine sahip kişilerin farklı oranlarda vergi ödemesi gerektiğini savunur. Bu sayede, hem eşit durumdaki bireyler arasında haksızlık oluşması engellenir hem de gelir dağılımında adaletin sağlanmasına katkı sunulur. Vergi yükü ise belirli bir dönemde devlete ödenen vergilerin devletçe toplanan bütün gelirlere oranı veya vergi gelirlerinin gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYH)'ya oranı esas alınarak hesaplanmaktadır.

Vergilerle ilgili olarak literatürde çeşitli sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Zira literatürde en yaygın kullanılan vergi sınıflandırmalarından biri; dolaysız vergiler, dolaylı vergiler ayrımıdır. Dolaysız vergiler; gelir ve servet veya servet transferleri üzerinden alınırken, dolaylı vergiler harcamalar (tüketim) üzerinden alınır. Türk vergi sistemi, dolaylı vergiler ağırlıklı bir sistemdir. Zira bu bir tercih değil, mecburiyettir. Zira bir ülkenin vergi sistemine bakılarak, o ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında fikir sahibi olunabilmektedir. Sistemde dolaysız vergiler, vergi gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturuyorsa o ülke gelişmiş ülke; devletin en önemli vergi kaynağını dolaylı vergiler oluşturuyorsa o ülkeye gelişmekte olan ülke denilebilmektedir. Türkiye'de de tüketim vergilerinin en önemlileri; Katma Değer Vergisi (KDV) ile Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) kalemleridir. Gelir ve servet ve bileşenleri üzerinden alınan dolaysız vergiler daha adil kabul edilirken; tüketimi esas alan ve gelirle doğrudan ilişkilendirilemeyen dolaylı vergiler ise vergi adaletini sağlamak bir yana vergi adaletini bozucu etki sergileyebilmektedirler. Bir ülkedeki vergi sisteminin adalet düzeyini değerlendirmek amacıyla, dolaylı ve dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki dağılımı önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Genel olarak, dolaysız vergilerin payının yüksek olması, gelir düzeylerine göre vergilendirme yapıldığı için daha adil bir sistemin varlığına işaret eder. Gelişmiş OECD ülkelerinde dolaysız vergilerin oranı, dolaylı vergilere kıyasla daha yüksektir. Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerde (GOÜ) dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki oranı daha fazladır.

Bu durum, söz konusu ülkelerde vergi yükünün bireyler arasında adil bir şekilde dağılmadığının göstergesi olarak kabul edilebilmektedir.

Bu çalışmada, araştırmanın konusuyla uyumlu ve uygun olduğu düşünüldüğü için nitel araştırma yöntemi olan ve belgesel tarama olarak da anılan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri temini gerçekleştirilmektedir. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamakta aynı zamanda elde edilen bulgulardan çıkarımlarda bulunarak, çözüm ve öneriler geliştirmeye imkan sağlamaktadır (Sak, vd., 2021, s. 230). Çalışmada, öncelikle vergi yükü kavramı teorik çerçevede ele alınarak; kavram, türleri ve etki eden faktörler incelenmiştir. Çalışmanın devamında ise Türkiye'de ve bazı OECD ülkelerindeki vergi yükleri özetlenerek, Türkiye ile karşılaştırılmalı olarak tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Son olarak sonuç ve öneriler kısmı ile çalışma tamamlanmıştır.

OECD ülkelerinin tamamının vergi yüklerine ve vergi uygulamalarına ilişkin güncel verilerin OECD'nin WEB sayfasında paylaşılmamış olması önemli bir kısıt oluşturmuştur ve çalışmada incelenen ülke seçimlerini belirleyen en büyük etken olmuştur. Çalışmada bir diğer önemli kısıt ise incelenmek üzere belirlenen ülkelerin vergi sistemlerinin tamamının incelenmesinin ve çalışmada yer verilmesinin pratik olmayışındır. Bu nedenle çalışma, Türkiye dâhil incelenen ülkelerin gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer vergisi yapıları üzerine inşa edilmiştir.

2. VERGİ YÜKÜ KAVRAMI

Vergi yükü, bireylerin veya toplumun belirli kesimlerinin sahip oldukları ekonomik güçleriyle orantılı olarak ödemek zorunda kaldıkları vergi miktarını ifade eder. Zira belirli zaman diliminde devlete yapılan vergi ödemeleri ile bu ödemeleri gerçekleştiren mükelleflerin aynı dönemde elde ettikleri gelirler arasındaki oran, vergi yükünün ölçüsünü oluşturur. Bu kavram yalnızca bireyler için değil, gelir düzeylerine ya da farklı sosyoekonomik özelliklere sahip gruplar için de hesaplanabilir. Ayrıca, ülke ekonomi-

sinin genel vergi yükü de makro düzeyde analiz edilebilir. Vergi yükü, genel anlamda; objektif vergi yükü ve sübjektif vergi yükü olarak ikiye ayrılmaktadır. Objektif vergi yükü; sahip olunan gelirle bağ ve bağlantı kurularak, rakamsal olarak ölçülebilir ve vergi nedeniyle gelirin azalan kısmını temsil ederken sübjektif vergi yükü; gelirin azalması sonucu ortaya çıkan yoksunluk, baskı ve memnuniyetsizlik hisleri gibi psikolojik etkiyi tanımlamak için kullanılan ve dolayısıyla ölçülemeyen bir kavramdır. Bu anlamda vergi yükü, genel olarak, vergilerin ekonomik aktörler üzerinde yarattığı mali baskıyı ya da etkiyi açıklamak için kullanılır (Sugözü, 2010'dan aktaran Kılıçaslan & Yavan, 2017, s. 35). Bu baskı, vergi mükellefleri tarafından hem ekonomik hem de psikolojik düzeyde hissedilmektedir (Çomaklı, vd., 2015, s. 145).

Bir ülkede vergi yükünün adaletli bir şekilde dağılabilmesi için dolaylı ve dolaysız vergilerin yapısal özelliklerinin karşılaştırılması gereklidir. Dolaysız vergiler, artan oranlı tarifeler ile gelir düzeyine göre farklılaşan indirim ve muafiyet imkânları sunduğundan, gelir dağılımındaki adaletsizlikleri azaltma açısından daha etkili olabilmektedir. Diğer taraftan vergi istisna, muafiyet ve indirim uygulamalarının ekonomik ve/veya sosyal fayda doğurmayacak şekilde uygulanması, mükelleflerin vergiye uyumunu olumsuz şekilde etkileyebilmektedir (Yoruldu, 2020, s. 62-63). Buna karşılık, dolaylı vergiler tüketim harcamaları üzerinden alındığı için, düşük gelirli bireylerin harcamaları içinde bu vergilerin oranı daha yüksek olabilmekte ve vergi yükü orantısız şekilde alt gelir gruplarına yansımaktadır. Bu durum, dolaylı vergilerin, gelir düzeyine duyarsız yapısı nedeniyle, vergi adaletini olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir (Armağan, 2007, s. 239).

Vergi yüküne ilişkin çeşitli alt kavramlar bulunmakta ve vergilerin ekonomi üzerindeki etkilerini değerlendirirken bu kavramsal çerçeveden yararlanılmaktadır. Bu doğrultuda, vergi politikalarının oluşturulması sürecinde yalnızca yasal düzenlemeler değil, aynı zamanda farklı vergi türlerinin yükleri de dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla, bir ekonomide vergi sisteminin etkinliğini artırmak ve sağlıklı işleyişini sürdür-

rebilmek adına vergi yükünün ölçülmesi ve yorumlanması büyük önem taşımaktadır (Çağdaş, 2020, s. 82).

2.1. Vergi Yükü Türleri

Literatürde vergi yükünün birden fazla türü bulunmaktadır. Burada önemli olan hangi vergi yükünün tespit edilmek ve hesaplanmak istendiğidir. Bu kapsamda yer alan objektif vergi yükü, mükellefin ödediği verginin, yalnızca gelir düzeyi temelinde değil, aynı zamanda bakmakla yükümlü olduğu bireyler gibi sosyoekonomik koşullar dikkate alınarak ölçülmesini ifade eder (Arsan, 1975, s. 12). Objektif vergi yükü, hesaplanabilir nitelikte olması nedeniyle sayısal yöntemlerle analiz edilebilmektedir. Aşağıda çeşitli vergi yükü türleri ve bunların hesaplanmasına ilişkin formüller tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Vergi Yükü Türleri

Toplam Vergi Yükü	Vergi Gelirleri Toplamı/ GSMH
Bireysel Vergi Yükü	Bireyin Ödediği Toplam Vergi/Bireyin Toplam Geliri
Net Vergi Yükü	Ödenen Vergi – Kamu Hizmetlerinden Elde Edilen Fayda/Bireyin Toplam Geliri
Gerçek Vergi Yükü	(Ödenen Vergi + Bireye Yansıyan Vergi) – (Kamu Hizmeti – Yansıtılan Vergi)/Bireyin Toplam Geliri

Kaynak: Uygun ve Kasa, 2017, s. 31.

2.2. Vergi Yüküne Etki Eden Faktörler

Bir ülkede gerçek ve tüzel kişilerden alınan vergi, vergi mükelleflerinin harcanabilir gelirlerini azalttığından, mükellefler üzerinde hem objektif hem de sübjektif olarak yük oluşturmaktadır (Köstekçi, 2024, s. 128). Vergi yüküne etki eden, kişilerin vergi yükünü artıran veya azaltan pek çok faktör bulunmaktadır. Vergi yükünü etkileyen temel faktörler; vergi oranları, vergi rekabeti, vergi kaçırma, vergiden kaçınma, kayıt dışı ekonomi, vergi bilinci ve ahlâkı, vergisel ayrıcalıklar olarak sayılabilir.

Vergi oranları; vergi sistemlerinde verginin tarihi işlemi, mükelleflerin vergi matrahlarına, ilgili vergi tarifesinde yer alan oran ve/veya miktar-

ların uygulanması şeklinde gerçekleştirildiğinden, tahakkuku gerçekleştirilecek vergi miktarının hesaplanmasında vergi oranları önemli bir rol oynamaktadır. Genel olarak vergi mevzuatında yer alan vergilerin oranları, optimal vergilendirme oranının üzerinde yer alıyorsa, vergi mükelleflerinin vergi yüklerinin artması sonucunu doğurabilir. Vergi oranlarının, mükellefler açısından “katlanılabilir/ödenebilir” düzeyin üzerinde olması, vergi kayıp ve kaçaklarının artmasına ve dolayısıyla vergi tabanının daralmasına bağlı olarak, devlet hazinesine intikali gerçekleşen toplam vergi tahsilatının azalmasına yol açabilmektedir (Yoruldu, 2022, s. 200).

Vergi rekabeti; devletin vergi mevzuatının ve vergi politikalarının diğer devlet üzerinde oluşturduğu etkiler olarak tanımlanmaktadır. Zararlı vergi rekabeti mükellefleri vergisel yükümlülüklerle uyum konusunda isteksizleştirmekte ve vergi adaletini bozmaktadır.

Vergi kaçırma; mükelleflerin vergi kanunlarında suç olarak tanımlanmış yollarla gizleme, yanlış beyanda bulunma gibi yolları kullanarak, bilinçli olarak ödenmesi gerekenden daha az vergiyi ödemesidir.

Vergiden kaçınma; vergi kanunlarına aykırı davranmaksızın vergiyi doğuran olayın gerçekleşmemesi suretiyle vergi ödememe çabasını ifade eder. Burada vergiye karşı gösterilen tepki yasadışı değildir. Bu sebeple, vergiden kaçınma olayı cezai yaptırıma tabi değildir.

Kayıt dışı ekonomi, vergiyi doğuran olayın gerçekleştirilmesine rağmen vergi ödememek adına gelir kazandırıcı faaliyetin, resmi kurumların bilgisi dışında yapılmasıdır. Başka bir ifadeyle resmi GSMH tahminlerine yansımayan gelir oluşturan ekonomik faaliyetlerdir. Aynı zamanda ekonomide oluşan dışsallıklar da bir yönüyle kayıt dışı alana etki etmektedir. Ekonomik birimlerin yapmış oldukları faaliyetler neticesinde ortaya çıkan negatif dışsallığın (çevresel zararın) maliyetine (fiyat, vergi vb.) katlanmamaları/katlanmak istememeleri durumunda piyasa aksaklığı oluşur (Yolal, 2025, s. 265) ve meydana gelen negatif etkiyi bertaraf edebilmek için devlet tarafından toplumdan ek vergi ve diğer mali yükümlülükler talep edilebilir. Zira bu durum kişilerin vergi yükünü arttırabilir.

Vergi bilinci ve vergi ahlâkı kavramları çoğu zaman birlikte kullanılan, birbirini etkileyebilen fakat birbirinden farklı tanımlamalara sahip kavramlardır. Vergi ahlâkı, mükelleflerin ve sorumluların vergi ile ilgili ödevlerini ve sorumluluklarını, ilgili vergi kanunlarının öngördüğü şekilde, tam ve zamanında gerçekleştirme eğilimini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle vergi ahlâkı, kişilerin vergi ile ilgili şekli ve maddi mecburiyetlerine uymada gösterdikleri dürüstlük seviyelerini yansıtmaktadır. Vergi bilinci ise, yükümlülerin ve sorumluların vergi ile ilgili yükümlülüklerini, yerine getirme hususundaki isteklilik düzeylerini tanımlamaktadır (Yoruldu, 2019, s. 82). Vergiye tabi kişilerin, arzu edilen vergi bilinci düzeyinde olmamaları, vergiyi eksik ve/veya fazla ödemeleri sonucunu doğurarak, kişisel ve toplumsal vergi yükünün olması gerekenden farklı oluşmasına neden olabilmektedir. Keza kişilerin vergi ahlâkına sahip olmamaları durumunda, vergi ödeme eğilimleri düşük olacağından, vergi yüklerinin olması gerekenden az oluşmasına yol açabilmektedir.

Vergisel ayrıcalıklar; Türk Vergi Sistemi’nde yer alan muafiyet, istisna ve indirim uygulamaları, mükelleflerin vergi yükünü azaltmak için kullanılmaktadır. Vergi harcamaları olarak da bilinen bu uygulamalar neticesinde, devlet alması gereken birtakım vergi alacaklarından, vergilendirmeden beklediği ekonomik ve sosyal amaçları gerçekleştirebilmek için vazgeçmektedir (Yoruldu, 2021, s. 143). Ancak bu tür uygulamalar vergi matrahının daralmasına, bunun sonucunda da vergi erozyonuna yol açmaktadır (Erdoğan, 2013, s. 54).

3. TÜRKİYE’DE VERGİ YÜKÜ

Bir ülkede vergi yükü, genel olarak iki temel değişken esas alınarak hesaplanmaktadır: toplam vergi gelirleri ve GSYH. Bu kapsamda, vergi yükü oranı, elde edilen toplam vergi gelirlerinin GSYH’ya bölünmesiyle belirlenmektedir. Türk vergi sisteminde yer alan tüm vergileri incelemek pratik ve kapsam olarak mümkün olmayacağından, bu çalışmada dolaysız vergiler olarak; gelir vergisi ve kurumlar vergisi, dolaylı vergi olarak da en önemli vergi kalemi olan KDV seçilmiştir. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü’nün yayımladığı

2024 yılına ait Genel Yönetim Bütçe İstatistiklerine bakıldığında; 2024 yılında hazineye toplam 7.395.898.672 TL vergi geliri intikali gerçekleştirilmiştir. Bu vergi gelirlerinin 2.539.772.284 TL'si dolaysız vergilerden oluşmuştur. Zira dolaysız vergilerin, toplam vergi gelirleri içindeki payı ise yaklaşık %34 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan 2024 yılında elde edilen vergi gelirlerinin yaklaşık %66'lık kısmı başta KDV olmak üzere dolaylı vergilerden oluşmuştur (Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2025).

3.1. Gelir Vergisi

Türkiye'de gelir vergisi gerçek kişilerin gelirleri üzerinden alınan dolaysız bir vergidir. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa (GVK) göre ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlar gelir vergisine tabidir. Vergilendirme, artan oranlı tarifeye göre yapılır. GVK'de geçerli gelir vergisi oranları sırasıyla %15, %20, %27, %35 ve %40 şeklindedir. Dolaysız vergiler içerisinde en büyük ağırlığa sahip olan gelir vergisi, farklı

mükellef gruplarına göre değişen oranlarda bir vergi yükü oluşturmaktadır. Beyana dayalı vergi sisteminde, vergi kaçırma ihtimalinin daha yüksek olması nedeniyle, vergi yükünün önemli bir kısmı, gelirleri kaynağında vergilendirilen maaşlı ve ücretli çalışanlar üzerinde kalmaktadır. Bu durum, vergi sisteminde gelir üzerinden alınan yükün adaletsiz biçimde dağıldığına işaret etmekte ve özellikle sabit geliri olan bireylerin daha fazla vergi yükü hissetmesine neden olmaktadır. (Erdoğan, 2013, s. 187).

Türkiye'de alınan çeşitli vergiler bazında faal mükellef sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.'de Türkiye'de 2020-2024 yıllarını kapsayan döneme ait vergi türleri itibarıyla faal mükellef sayıları verilmiştir. Buna göre kazançları nedeniyle beyanname düzenlemek zorunda olan gelir vergisi faal mükellef sayısı, 2024 yılı itibarıyla 2.606.489 olarak tespit edilmiştir. Bu sayıya Gayrimenkul Sermaye İradı (GMÜD) ve ücret geliri elde edenler gibi vergisini stopaj yoluyla ödeyen mükellefler de eklendiğinde top-

Tablo 2. Vergi Türü Bazında Faal Mükellef Sayıları

VERGİ TÜRÜ ADI	2020 YILI FAAL MÜKELLEFLER SAYISI	2021 YILI FAAL MÜKELLEFLER SAYISI	2022 YILI FAAL MÜKELLEFLER SAYISI	2023 YILI FAAL MÜKELLEFLER SAYISI	2024 YILI FAAL MÜKELLEFLER SAYISI
Gelir Vergisi	2.086.100	2.235.576	2.364.625	2.478.134	2.606.489
Kurumlar Vergisi	918.229	986.318	1.069.339	1.143.344	1.191.375
Basit Usulde Ticari Kazanç	808.571	836.871	836.779	833.417	821.849
Gelir Vergisi GMÜD	2.056.305	2.107.353	2.249.233	2.266.450	2.710.366
Katma Değer Vergisi	2.946.139	3.164.072	3.368.573	3.552.298	3.705.178
Gelir Stopaj Vergisi	3.238.862	3.510.153	3.749.494	3.962.053	4.151.166
Banka Muameleleri Vergisi	4.419	4.730	5.223	3.761	4.182
Sigorta Muameleleri Vergisi	505	414	416	394	316
Damga Vergisi (Beyanname)	294.163	312.304	332.355	345.150	349.065
Diğer Ücret	92.053	113.479	74.080	55.143	40.024

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), İstatistikler, <https://www.gib.gov.tr>

lamda 10.000.000'a yakın bir mükellef sayısının olduğu ifade edilebilir. Bu sayı, aynı döneme ait kurumlar vergisi faal mükellef sayısının kat kat fazlasını oluşturmaktadır. Bu durum da dolaysız vergiler içerisinde vergi yükünün gelir vergisi mükellefleri üzerinde yoğunlaştığının bir göstergesidir.

Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı 2024 yılına ait Genel Yönetim Bütçe İstatistikleri'ne göre; 2024 yılında hazineye toplam 7.395.898.672 TL vergi geliri intikali gerçekleştirilmiştir. Bu vergi gelirlerinin 1.527.664.798 TL'si gelir vergisi tahsilatından oluşmuştur. Bu dönemde hazineye intikal ettirilen toplam gelir vergisi tutarının, toplam vergi gelirleri içindeki payı yaklaşık %21 civarındadır (Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2025). Bu sonuç da gelir vergisi üzerindeki vergi yükünün büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

3.2. Kurumlar Vergisi

Türkiye'de kurum kazançları %20 oranında vergilendirilmektedir. Ancak 2023 ve 2024 yıllarında bu oran geçici olarak %25'e yükseltilmiştir. Banka ve finans kurumları için ise oran %30'dur. Kurumlar vergisine ek olarak kurumlar da stopaj ve geçici vergi yükleriyle karşı karşıya kalmaktadır.

Gelir üzerinden alınan vergiler kapsamında değerlendirilen bir diğer vergi türü kurumlar vergisidir. Bu vergi, kurum statüsünde olmanın sağladığı bazı avantajlar nedeniyle, gerçek kişilere uygulanan gelir vergisinden ayrı olarak kurumların kazançları üzerinden alınmaktadır. Zira her tüzel kişiliğe sahip şirket türünün kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunmamaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nda şahıs şirketi olarak düzenlenen şirketler (Kolektif ve Adi Komandit Şirketler) ve Borçlar Kanunu'nda düzenlenen Adi Şirket bunun örnekleridir. Kurumlar vergisinin hem yurtiçi hem de yurtdışından gelen yatırımlar üzerinde doğrudan etkili olması, özellikle GOÜ'lerde bu vergi oranlarının görece düşük tutulmasına neden olmaktadır. Türkiye'de de yatırımların teşvik edilmesi amacıyla, kurumlar vergisi oranı birçok gelişmiş ülkeye kıyasla daha düşük seviyelerde uygulanmaktadır (Gürdal ve Yavuz, 2017, s. 24). Bu durum da açık olarak vergi kolaylıklarından yararlanabil-

mek ve daha az vergi ödeyebilmek için kurumlar vergisi kanunu kapsamında mükellef sayılan şirketlerin sayısının artmasına ve dolayısıyla bu kurumların vergi yüklerini azaltmalarına zemin hazırlayabilmektedir. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı 2024 yılına ait Genel Yönetim Bütçe İstatistiklerine incelendiğinde; 2024 yılında hazineye toplam 7.395.898.672 TL vergi geliri intikali gerçekleştirilmiştir. Bu vergi gelirlerinin 890.215.830 TL'si kurumlar vergisinden oluşmuştur. Bu da toplam vergi gelirlerinin, yaklaşık %12'sine tekabül etmektedir (Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2025). Bu sonuç, kurumlar vergisi kaynaklı vergi yükünün, gelir vergisine görece düşük olduğu anlamına gelmektedir.

3.3. Katma Değer Vergisi (KDV)

Katma değer vergisi, genel tüketim vergisidir. Diğer bir ifadeyle tüketime konu olan tüm mal ve hizmetlerde KDV (istisna tutulanlar hariç) bulunur. 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 28. maddesinde, KDV'nin oranı düzenlenmiştir. Buna göre; *"Katma değer vergisi oranı, vergiye tabi her bir işlem için % 10'dur. Cumhurbaşkanlığı bu oranı, dört katına kadar artırmaya, % 1'e kadar indirmeye, bu oranlar dâhilinde muhtelif mal ve hizmetler ile bazı malların perakende safhası ve inşaatın yapıldığı arsanın veya konutun vergi değeri ve bulunduğu yeri esas alarak konut teslimleri için farklı vergi oranları tespit etmeye yetkilidir"* denilmektedir. Zira Kanun'un Cumhurbaşkanı'na vermiş olduğu bu yetkiye istinaden Türkiye'de KDV oranları üç kademeli bir yapı sergilemektedir. Kanun'a ekli cetvellerle piyasada bulunan her bir mal için sınıflandırma yapılarak, farklı KDV oranları belirlenmiştir. Cari düzenlemelere göre; KDV'nin genel oranı %20'dir. İndirimli oranlar ise %10 ve %1'dir. İndirimli oranlar özellikle gıda ürünleri, gazete, dergi, sağlık hizmetleri vb. için uygulanmaktadır. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı 2024 yılı Genel Yönetim Bütçe İstatistikleri incelendiğinde, 2024 yılında toplam 992.684.912 TL KDV tahsilatı veya devlet hazinesine intikali gerçekleştirilmiştir. Aynı yılda toplanan toplam vergi gelirleri 7.395.898.672 TL olmuştur. Buna göre; toplam vergi gelirlerinin yaklaşık %13,5'i KDV tahsilatından elde edilmiştir. Bu dönemde KDV'nin dolaylı vergi gelirleri toplamı için-

deki payı yaklaşık %20,5 olarak gerçekleşirken, ÖTV'nin dolaylı vergi gelirleri toplamı içindeki payı uzun yılların ardından KDV'yi geçerek, yaklaşık %30 düzeyinde neticelenmiştir (Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2025). Bu durum da dolaylı vergiler açısından vergi yükünün genel tüketime konu olan mal ve hizmetlerden, özel tüketime konu olan mal ve hizmetlere doğru kaydırıldığının bir göstergesidir.

1. 3.4. Vergi Yükü İstatistikleri

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Yıllık Faaliyet Ra-

porları esas alınarak hazırlanan ve 2002-2024 yılları arasındaki GSYH, genel bütçe vergi gelirleri ve vergi yükü rakamlarını gösteren Tablo 3'de 2002 yılında GSYH rakamı 362.109.648 TL, net vergi gelirleri 59.644.416 TL ve net vergi yükü ise % 16,5'dir. 2024 yılında ise GSYH rakamı 43.410.513.887 TL, net vergi gelirleri 7.304.863.055 TL ve net vergi yükü ise % 16,8'dir. 2002 ile 2024 yılları arasında net vergi yükünde % 0,3'lük bir artış olsa da bu sürekli değildir. 2011 yılı % 18,1'lik oran ile en yüksek vergi yükünün gerçekleştiği yıldır. 2022 yılında GSYH

Tablo 3. GSYH, Genel Bütçe Vergi Gelirleri ve Vergi Yükü (Bin TL)

YILLAR	GSYH (2009 BAZLI) (1) (BİN TL)	BRÜT VERGİ GELİRLERİ (2) (BİN TL)	VERGİ YÜKÜ (%) (2/1)	NET VERGİ GELİRLERİ (3) (BİN TL)	VERGİ YÜKÜ (%) (3/1)
2002	362.109.648	65.188.479	18,0	59.644.416	16,5
2003	472.171.775	89.893.112	19,0	81.783.798	17,3
2004	582.852.799	111.335.368	19,1	100.373.326	17,2
2005	680.275.847	131.948.778	19,4	119.627.198	17,6
2006	795.757.109	151.271.701	19,0	137.480.292	17,3
2007	887.714.414	171.098.466	19,3	152.835.111	17,2
2008	1.002.756.496	189.980.827	18,9	168.108.960	16,8
2009	1.006.372.482	196.313.308	19,5	172.440.423	17,1
2010	1.167.664.479	235.714.637	20,2	210.560.388	18,0
2011	1.404.927.615	284.490.017	20,2	253.809.179	18,1
2012	1.581.479.251	317.218.619	20,1	278.780.848	17,6
2013	1.823.427.315	367.517.727	20,2	326.169.164	17,9
2014	2.054.897.828	401.683.956	19,5	352.514.457	17,2
2015	2.350.941.343	465.229.389	19,8	407.818.455	17,3
2016	2.626.559.710	529.607.901	20,2	459.001.741	17,5
2017	3.133.704.267	626.082.415	20,0	536.617.206	17,1
2018	3.761.165.557	738.180.401	19,6	621.536.356	16,5
2019	4.317.809.824	820.148.186	19,0	673.859.718	15,6
2020	5.048.567.945	983.258.493	19,5	833.250.502	16,5
2021	7.256.141.737	1.395.725.545	19,2	1.164.988.132	16,1
2022	15.011.775.979	2.709.130.767	18,0	2.353.437.651	15,7
2023	26.545.721.797	5.129.138.211	19,3	4.501.109.421	17,0
2024	43.410.513.887	8.386.456.224	19,3	7.304.863.055	16,8

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), İstatistikler, <https://www.gib.gov.tr>

bir önceki yıla göre iki katından fazla artmasına rağmen net vergi yükü ilgili yirmi bir yıllık periyotta en düşük ikinci oran olan % 15,7 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4’de, Türkiye’de 2020- 2024 yılları arasındaki dolaylı ve dolaysız vergilerin vergi gelirleri içindeki yüzdelik payı gösterilmiştir. Tabloya göre; 2020 yılında dolaysız vergilerin vergi gelirleri içindeki payı %33,74, dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payı %66,25’tir. 2024 yılında dolaysız vergilerin vergi gelirleri içindeki payı %34,18; dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payı %65,82’dir. Dolaysız vergilerin vergi gelirleri içindeki payı en yüksek, %37,83 ile 2022 yılıdır. Dolaysız vergilerin vergi gelirleri içindeki payı en düşük %33,74 ile 2020 yılıdır. Dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payı en yüksek %65,82 ile 2024 yılı, dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payı en düşük %62,16 ile 2022 yılıdır.

Vergi yükünü etkileyen önemli unsurlardan biri, dolaylı ve dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki dağılımıdır. Türkiye’de vergi gelirleri incelendiğinde, dolaylı vergilerin toplam vergiler içindeki payı yaklaşık olarak %65, dolaysız vergilerin payı ise %35 civarındadır. Bu görünüm, vergilendirmede adaletin sağlanması açısından sorunlu bir tablo ortaya koymaktadır. Zira dolaylı vergiler, gelir düzeyine bakılmaksızın herkes tarafından ödenmekte ve bu nedenle

düşük gelirli gruplar üzerinde orantısız olarak daha ağır bir yük oluşturmaktadır. Ayrıca, dolaylı vergilerde vergiden kaçınma olanaklarının sınırlı olması, bu vergilerin tahsilatını artırmakta ve dolayısıyla genel vergi yükünün yükselmesine neden olabilmektedir (Arslaner, 2018, s. 313).

4. BAZI OECD ÜLKELERİNDE VERGİ YÜKÜ

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), 30 Eylül 1961 yılında Paris’te kurulmuştur. 1961 yılında Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı’nın (OEEC) isminin değiştirilmesi ve üyelik kapsamının genişletilmesiyle faaliyetine başlamıştır. OECD’nin 20 kurucu üyesi bulunmaktadır. Türkiye de OECD’nin kurucu üyelelerindenidir. Teşkilatın öncelikli amaçları arasında, üye ülkelerde yüksek düzeyde istihdam sağlanması, mali istikrarın korunması ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin desteklenmesi yer almaktadır. Bununla birlikte, ekonomik açıdan daha az gelişmiş olan üye ya da üye dışı ülkelere kalkınma süreçlerinde katkı sunmak da kuruluşun temel hedeflerindendir. Ayrıca, küresel ticaretin çok taraflı bir yapıda ve ayrımcılıktan uzak bir biçimde gelişmesine yardımcı olmak da teşkilatın misyonları arasında bulunmaktadır. Hali hazırda teşkilatın 38 üyesi bulunmaktadır (Tezel, 2018, s. 107).

Tablo 4. Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Vergi Gelirleri içindeki Payı (%)

Yıllar	Vergi Gelirleri (Milyon TL)	Dolaysız Vergiler (Milyon TL)	Dolaysız Vergilerin Vergi Gelirleri içindeki (%)’lik Payı	Dolaylı Vergiler (Milyon TL)	Dolaylı Vergilerin Vergi Gelirleri içindeki Payı (%)
2020	833.251	281.179	33,74	552.071	66,25
2021	1.164.988	418.743	35,94	746.245	64,05
2022	2.353.438	890.471	37,83	1.462.966	62,16
2023	4.501.109	1.554.928	34,54	2.946.181	65,45
2024	7.304.863	2.496.795	34,18	4.808.069	65,82

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, İstatistikler, <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>

Birçok OECD ülkesi, yüksek gelirli bireylerin, düşük veya orta gelirli bireylere kıyasla daha fazla vergi ödemesini sağlayan vergi politikalarıyla bilinse de, vergi yükünün büyük bir bölümü hala ortalama gelir seviyesindeki çalışanlar üzerinde yoğunlaşmaktadır (Jordan & Pomerleau, 2015, s. 10).

Ancak bu durum, tüm OECD ülkeleri için genellenemez. Zira OECD üyeleri arasında gelişmişlik düzeylerinde önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bazı ülkeler, özellikle yabancı yatırımları çekebilmek amacıyla kurumlar vergisi oranlarını düşük tutmakta ve yerli yatırımcıları teşvik etmek için gelir vergisi oranlarını da aynı şekilde düşük seviyelerde tutabilmektedir. Bu durum, OECD ülkeleri arasında dolaylı ve dolaysız vergi yüklerinin dağılımında belirgin farklar ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Ampirik veriler, kurumlar vergisinin büyüklüğünün, şirketlerin yatırım kararlarını etkileyen önemli bir faktör olduğunu ve küreselleşme ile uluslararası ticaretin artışıyla birlikte, vergi politikalarının ülke içindeki yatırımın boyutunu ya da yerini belirlemede etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da vergi yükünün ve vergileme sistemlerinin ülkeler açısından önemini pekiştirmektedir (Verenika & Lenka, 2012, s. 99).

OECD ülkelerinin vergi yükü oranları, ülkelerin ekonomik politikaları ve vergi sistemlerindeki farklılıklara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Aşağıda, Bazı OECD ülkelerinin vergi yükü oranlarını gösteren bir tablo sunulmuştur. Bu ülkeler; Almanya, Fransa, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada'dır. Bu ülkelerin ortak yanı; sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinin Türkiye'nin üzerinde olmasıdır. Zira bu ülkelerin 2024 yılı için kişi başına düşen milli gelir seviyeleri; Almanya 54.989 dolar, Fransa 44.460 dolar, İtalya 39.580 dolar, ABD 86.600 dolar ve Kanada 53.830 dolar düzeyindedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025). Türkiye'nin 2024 yılı kişi başına düşen milli geliri ise 15.463 dolar olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2025).

Tablo 5. Bazı OECD Ülkelerinde 2023 Yılı Toplam Vergi Yükü İstatistikleri (%)

Ülke	Vergi Yükü Oranı (%)
Almanya	38,1
Fransa	43,8
İtalya	42,8
ABD	25,2
Kanada	34,8
Türkiye	23,5
OECD Ortalaması	33,9

Kaynak: OECD İstatistikleri, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>

Bu verilere göre, Türkiye'nin vergi yükü oranı %23,5 olup OECD ortalamasının altında kalmaktadır. OECD genelinde ortalama vergi yükü oranı ise %33,9'dur (OECD, 2025).

4.1. Almanya'nın Vergi Sistemi ve Vergi Yükü

Almanya'da gelir vergisi sistemi artan oranlıdır ve bireylerin gelir seviyelerine göre uygulanır. 2024 yılı itibarıyla gelir vergisi dilimleri Tablo 6'da gösterildiği gibidir.

Tablo 6. Almanya'da Vergi Dilimleri ve Oranları

TUTAR	ORAN
0 – 11.604 EURO	0 (Vergiden Muaf)
11.605 – 66.760 EURO	%14 - %42
66.761 – 277.825 EURO	%42
277.826 EURO (+)	%45

Kaynak: OECD İstatistikleri, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>

Almanya'da şirketlerden alınan kurumlar vergisi oranı %15'tir. Buna ek olarak %5,5 dayanışma vergisi ve ortalama %14 ile %17 arasında değişen ticaret vergisi uygulanır. Toplam efektif kurumlar vergisi oranı, şirketin bulunduğu belediyeye göre değişmekle birlikte genellikle %29 ile %31 aralığı düzeyindedir (OECD, 2025).

Almanya'da KDV oranları şu şekildedir; standart oran %19, indirimli oran %7. Bu oranlar Avrupa Birliği ortalamalarına uygundur.

Almanya'da toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı 2022 itibarıyla %39,4'tür. Bu oran OECD ortalamasının üzerindedir ve Almanya'nın yüksek sosyal güvenlik harcamaları ile uyumludur. Almanya'da vergi sistemi, geniş kapsamlı sosyal

güvenlik ağı ile birlikte yüksek gelirli bireyler ve şirketler için ciddi bir vergi yükü yaratmaktadır. Ancak bu sistem, gelir dağılımını dengeleme ve sosyal hizmetlerin sürdürülebilirliğini sağlama konusunda oldukça etkilidir. Dolaylı vergilerin oranı nispeten düşüktür, bu da sistemi daha adil kılar.

4.2. Fransa'nın Vergi Sistemi ve Vergi Yükü

Fransa'da gelir vergisi sistemi hane halkı birimi üzerinden değerlendirilir ve artan oranlıdır. Vergi dilimleri 2024 yılı için aşağıda tabloda gösterildiği şekildedir.

Tablo 7. Fransa'da Gelir Vergisi Vergi Dilimleri ve Oranları

TUTAR	ORAN
0 – 11.294 EURO	0 (Vergiden Muaf)
11.295 – 28.797 EURO	%11
28.798 – 82.341 EURO	%30
82.342 – 177.106 EURO	%41
177.107 EURO (+)	%45

Kaynak: OECD İstatistikleri, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>

Fransa'da ayrıca sosyal katkılar adı altında %17,2 oranında sermaye gelirleri ve kira gelirleri üzerinden ayrı bir kesinti yapılmaktadır.

2024 yılı itibariyle standart kurumlar vergisi oranı %25'tir. 42.500 Euro altında kar beyan eden küçük şirketler için %15 oranı uygulanabilmektedir.

Fransa'da KDV oranları Avrupa'daki en yüksek oranlar arasındadır; standart oran %20, indirimli oranlar %10, %5,5 ve %2,1'dir. Fransa, OECD ülkeleri arasında en yüksek vergi yüküne sahip ülkelerden biridir. 2022 verilerine göre vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı %45,4'tür.

4.3 İtalya'nın Vergi Sistemi ve Vergi Yükü

İtalya'da bireylerden alınan gelir vergisi artan oranlıdır. 2024 itibariyle vergi dilimleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 8. İtalya'da Gelir Vergisi Dilimleri ve Oranları

TUTAR	ORAN
0 – 15.000 EURO	%23
15.001 – 28.000 EURO	%25
28.001 – 50.000 EURO	%35
50.001 EURO (+)	%43

Kaynak: OECD İstatistikleri, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>

Gelir vergisine ek olarak bölgesel (%1,23 - %3,33) ve belediye (%0 - %0,9) düzeyinde de ek gelir vergileri alınmaktadır. Bu durum toplam efektif gelir vergisi yükünü ciddi oranda artırabilir.

İtalya'da kurumlar vergisi oranı %24'tür. Ayrıca şirketler %3,9 oranında bölgesel üretim faaliyeti vergisi öderler. Toplam efektif kurumlar vergisi oranı yaklaşık %27,9 civarındadır.

İtalya'da KDV oranları şu şekildedir; standart oran %22, indirimli oranlar %10 ve %4'tür. İtalya'da vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı 2022 yılı itibariyle %42,4 olarak hesaplanmıştır.

4.4. ABD'nin Vergi Sistemi ve Vergi Yükü

ABD'de gelir vergisi hem federal düzeyde hem de eyalet düzeyinde uygulanır. Federal gelir vergisi artan oranlıdır. 2024 yılı itibariyle bireysel vergi oranları Tablo 9'da gösterildiği gibidir.

Tablo 9. ABD'de Gelir Vergisi Dilimleri ve Oranları

TUTAR	ORAN
0 – 11.600 USD	%10
11.601 – 47.150 USD	%12
47.151 – 100.525 USD	%22
100.526 – 191.950 USD	%24
191.951 – 243.725 USD	%32
243.726 – 609.350 USD	%35
609.351 USD (+)	%37

Kaynak: OECD İstatistikleri, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>

Bunlara ek olarak eyalet gelir vergisi alınabilir. Örneğin Kaliforniya'da %13,3'e kadar çıkabilen Florida veya Teksas gibi bazı eyaletlerde bireysel gelir vergisi yoktur.

ABD'de 2017 yılında yapılan vergi reformu sonrasında federal kurumlar vergisi oranı %21 olarak sabitlenmiştir. Bazı eyaletler, şirketlerden ek

olarak %1 - %12 arasında kurumlar vergisi alabilir.

ABD’de federal düzeyde KDV yoktur. Bunun yerine eyalet ve yerel yönetimlerde satış vergisi uygulanır. Oranlar eyaletten eyalete değişir; ortalama eyalet satış vergisi %4 - %7 arasında, toplam (eyalet + yerel) satış vergisi %10 düzeyindedir. ABD, OECD ülkeleri arasında en düşük vergi yüklerinden birine sahiptir. 2022 itibarıyla toplam vergi gelirlerinin GSYH’ye oranı %26,6’dır. Bu oran, Avrupa ülkelerine göre oldukça düşüktür.

4.5. Kanada’nın Vergi Sistemi ve Vergi Yükü

Kanada’da gelir vergisi iki düzeyde uygulanır; federal ve eyalet düzeyinde. Federal gelir vergisi oranları 2024 yılı itibarıyla aşağıda tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 10. Kanada’da Gelir Vergisi Dilimleri ve Oranları

TUTAR	ORAN
0 – 55.867 CAD	%15
55.868 – 111.733 CAD	%20,5
111.734 – 173.205 CAD	%26
173.206 – 246.752 CAD	%29
246.753 CAD (+)	%33

Kaynak: OECD İstatistikleri, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>

Buna ek olarak, her eyalet ve bölge kendi gelir vergisi oranlarını uygular. Örneğin, Ontario’da %5,05 ile %13,16 arasında; Quebec’te ise %15 ile 25,75 arasında değişen oranlar mevcuttur.

Kanada’da kurumlar vergisi de iki kademelidir; federal düzeyde genel oran %15, eyalet oranı %11 ile %16 arası değişebilir. Böylece toplam kurumlar vergisi oranı genellikle %26,5 ile %31 arası seviyelerdedir.

Kanada’da mal ve hizmet vergisi federal düzeyde %5 oranında uygulanır. Kanada’nın toplam vergi gelirlerinin GSYH’ye oranı 2022 itibarıyla %33,1’dir ve bu oran OECD ortalamasına yakındır.

5. SONUÇ

Vergi yükü; ekonomik büyüme- kalkınma, gelir dağılımında adalet, vergi bilincinin artması ve vergiye gönüllü uyum gibi önemli unsurları etkileyen bir faktördür. Vergi yükünü hesaplamak için hem ödenen vergi miktarı hem de GSYH gereklidir, zira bu iki unsur birbirini etkileyerek vergi yükünün belirlenmesinde kritik rol oynar.

Bu çalışma, vergi yükü kavramını ve farklı vergi yükü türlerini inceleyerek Türkiye ile bazı OECD ülkeleri arasında bir karşılaştırma yapmayı amaçlamaktadır. Genel olarak Türkiye’nin toplam vergi yükü, OECD ortalamasının oldukça gerisindedir. Vergi türleri bakımından Türkiye’nin OECD ortalamasına en yakın olduğu alan dolaylı vergiler üzerindeki yük olup burada vergi yükü büyük oranda KDV ve ÖTV’den kaynaklanmaktadır. Türk vergi sisteminde KDV ve ÖTV başta olmak üzere dolaylı diğer bir ifadeyle harcama (tüketim) vergilerinin hem sayıca hem de devlet bütçesine sağladığı katkı itibarıyla büyük yer kaplaması, Türk ekonomisinin gelişmekte olan ülke ekonomilerinden biri olduğunun açık bir emaresini oluşturmaktadır. Türkiye’de toplam vergi yükünün OECD ortalamasının altında kalmış olması, görünürde iyi bir gösterge olmakla birlikte irdelendiğinde ve alt başlıklar incelendiğinde, vergi sisteminin adil ve dengeli bir yapıda olmadığı görülmektedir. Üretim-kazanç-servet üzerindeki doğrudan vergi yükünün, dolaylı vergilere nazaran oldukça az olduğu, bu durumda ücret geliri elde edenler başta olmak üzere sabit gelirli aleyhine sonuçlar doğurduğunu ifade etmek gerekir. Zira OECD’nin 30.04.2025 tarihinde yayımladığı “Ücretlerin Vergilendirilmesi 2025” raporu incelendiğinde, 2024 yılında Türkiye’de ücretliler üzerindeki vergi yükünün %39 olduğu ve Türkiye’nin 38 OECD ülkesi arasında 19. sırada bulunduğu görülmektedir. Aynı dönem için OECD ortalaması ise %34,9 olarak gerçekleşmiştir. Çalışmada incelenen ülkeler açısından bakıldığında; Almanya %47,9, Fransa %47,2 İtalya % 47,1, ABD %30,1 ve Kanada %32 oranlarına sahiptir (OECD Tax Wages 2025 Report). Bu rapora göre Türkiye’de ücretlilerin vergi yükünün, OECD ortalamasının üzerinde olduğu, dolayısıyla vergi yükünün ücret geliri elde

edenler üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir. Ücret geliri elde edenler genel olarak beyanname düzenlememekte ve sabit gelirlerinden gelir vergisi stopaj yoluyla peşin olarak tevkif edilmektedir. Diğer bir ifadeyle vergi kaçırma/vergiden kaçınma durumları olmadığı gibi paranın zaman etkisinden de yararlanamamaktadırlar. Bu durum, vergi yükünün dengeli bir şekilde dağılmadığını ve ekonomik ve sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından bir engel teşkil edebileceğini göstermektedir.

Türkiye’de vergi yükünün dolaylı vergiler içerisinde önceki yıllarda KDV üzerinde yoğunlaştığı görülürken, 2024 yılında ÖTV’de elde edilen tahsilatın, KDV’den hazineye intikal ettirilen toplam tutarı geçtiği görülmektedir. Bu durum da vergilendirme tercihi olarak genel tüketimden-özel tüketime yöneliş olduğu, politika yapıcılarının daha özel tüketimi vergilendirmeyi hedeflediğini göstermektedir. Zira 2025 yılı gerçekleştirmelerinde, ÖTV’den elde edilen toplam tahsilat tutarı, KDV’den elde edilen toplam tahsilat tutarını daha fazla geçmesi muhtemeldir. Bu durum görünürde iyi bir tercih gibi dursa da, toplum nazarında, devletin, kişilerin tüketim davranışlarına, hayat standartlarına ve servet edinme çabalarına müdahale etmeye çalıştığı gibi bir intibah uyandırabilmektedir. Bu nedenle KDV ve ÖTV gibi dolaylı vergilerde yer alan mal ve hizmetleri sınıflandıran cetvellerin tekrar gözden geçirilmesi, bu vergilerin tekrar yapılandırılması, muafiyet, istisna ve indirimlerinin gözden geçilmesi ve günün şartlarına göre adil bir yapıya kavuşturulması son derece önemlidir.

Diğer taraftan ücret geliri elde edenlerin üzerindeki vergi yükünün de azaltılması son derece önemlidir. Bu hususta asgari ücret seviyesi üzerinden stopaj yapılmaması önemli bir adımdır. Zira ücret geliri elde edenlerin tabi oldukları gelir vergisi tarifesinin, hem yükseklik hem de uzunluk açısından daha adil bir sonuç doğuracak şekilde tekrar yapılandırılmalıdır. Ücret geliri elde edenler için gelir vergisi tarifesinde oranın “optimal” bir oranda sabitlenmesi fikri de üzerinde düşünülmesi ve çalışılması gereken bir alan olabilir.

Türk vergi sisteminin, toplumsal vergi yükü-

nü adil ve dengeli dağıtacak şekilde, başta mali güce göre vergilendirme, ölçülülük ve belirlilik ilkeleri olmak üzere anayasal vergilendirme ilkeleri tam anlamıyla ve optimal biçimde nazara alınarak tasarlanması gerekir. Vergi kanunlarının sadece belirli durumlara odaklanan anlık ve geçici çözümler yerine, kalıcı bir biçimde “vatandaş” odaklı olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Zira sabit ve belli bir geliri olmayanların veya nispeten daha az gelir sahibi olanların da temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için dolaylı vergi ödemek zorunda kaldıkları unutulmamalıdır. Nihayetinde vergi dağılımında adalet, toplumsal gelir dağılımında adaletin en önemli parametrelerinden birini oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Armağan, R. (2007). Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 12(3), 227-252.
- Arsan, H.Ü. (1975). Vergi Yüğü Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları*, 12.
- Arslaner, H. (2018). Teorik Olarak Vergi Yüğü; 1980-2015 Yılları Arasında Türkiye’de Toplam Vergi Yüğüne Etki Eden Temel Ekonomik Faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*. Cilt: 9, Sayı: 23.
- Çağdaş, Y. (2020). Türkiye’de Toplam Vergi Yüğüne OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması. *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 20, Sayı: 1/Bahar: 81-96.
- Çomaklı, T., Turan, D. & Doğruyol, C. (2015). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Erdoğan, Z. (2013). *Türkiye’de Global Vergi Yüğü ve Vergi Yüğüne Etki Eden Faktörlerin OECD Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Olarak Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GİB, (2025). İstatistikler, <https://www.gib.gov.tr/yaridim-ve-kaynaklar/istatistikler>, (Erişim tarihi: 11.06.2025)
- Gürdal, T. & Yavuz, H. (2017). Türkiye’de Vergi Yüğüne Gelişimi: 2000 Sonrası Dönem Analizi. *Vergi Raporu Dergisi*. Sayı: 209, s. 9-28.

Hazine & Maliye Bakanlığı, (2025). İstatistikler, <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>, (Erişim tarihi: 19.06.2025)

Jordan, S. & Pomerleau, K. (2015). A Comparison of the Tax Burden on Labor in the OECD. *Tax Foundation. Fiscal Fact*, No: 475, July.

Kılıçaslan, H. & Yavan, S. (2017). Türkiye’de Vergi Yükünün Değerlendirilmesi: OECD Ülkeleri İle Karşılaştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt: 13, Sayı: 2.

Köstekçi, A. (2024). Vergi Yükünün Belirleyicileri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), 125-142. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1495426>

Muhasebat Genel Müdürlüğü, (2025). Genel Yönetim Bütçe İstatistikleri. <https://muhasibat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-alt-sektoru-mali-istatistikleri>. (Erişim tarihi: 28.07.2025)

OECD. (2017). Revenue Statistics. www.oecd.org/tax/revenue-statistics.htm, (Erişim tarihi: 16.06.2025).

OECD, (2025). Revenue Statistics - OECD Countries: Comparative tables, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV> (Erişim tarihi: 13.06.2025)

OECD, (2025). Tax Policy, www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-wages.htm. (Erişim tarihi: 10.06.2025)

OECD, (2025). Taxing Wages 2025 Decomposition of Personal Income Taxes and the Role of Tax Reliefs. https://www.oecd.org/en/publications/taxing-wages-2025_b3a95829-en.html. (Erişim tarihi: 27.07.2025)

Pınar, A. (2014). *Kamu Maliyesi ve Maliye Politikası*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>

Sugözü, H. İ. (2010). *Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2025). Ülkelerin Ekonomik Görünümleri. <https://www.mfa.gov.tr>. (Erişim tarihi: 28.07.2025)

Tezel, K. (2018). Bazı OECD Ülkeleri ve Türkiye’deki Toplam Vergi Gelirlerinin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) Oranlarının Karşılaştırılması. *Vergi Raporu Dergisi*. Sayı: 223, 104-113.

TÜİK, (2025). Veri Portalı. <https://data.tuik.gov.tr>. (Erişim tarihi: 28.07.2025)

Uygun, E. & Kasa, H. (2017). Vergi Yükü Kavramı: Türkiye ve Diğer OECD Ülkelerinin Karşılaştırılması (1965-2014 Yılları). *Journal of Academic Value Studies*, 3(14), 30-38.

Verenika, B. & Lenka, J. (2012). Taxation of Corporations and Their Impact on Economic Growth: The Case of EU Countries. *Journal of Competitiveness*. vol: 4, issue 4, December, s. 96-108.

Yolal, M. (2025). Karbon Vergisi Uygulamalarının İskandinav Ülkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(53), 265-290. <https://doi.org/10.31795/baunso-bed.1642788>

Yoruldu, M. (2019). *Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesinde Meslek Mensupları ve Bağımsız Denetçilerin Etkinliği: İzmir İli Örneği*. İstanbul: Hiper Yayıncılık.

Yoruldu, M. (2020). Vergi Uyumu ve Vergiye Uyum Sağlayan Mükelleflere Tanınan Vergi Teşvikinin Değerlendirilmesi. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 55-64.

Yoruldu, M. (2021). Türkiye’de Vergi Harcamalarının Vergilendirilmenin Fonksiyonları Açısından Değerlendirilmesi: 2019-2023. *Maliye Çalışmaları Dergisi-Journal of Public Finance Studies*, 2021; 65: 139-150. <https://doi.org/10.26650/mcd2021-887798>

Yoruldu, M. (2022). Vergi Sosyolojisi Kavramı Ve İbn-i Haldun’un Vergi Sosyolojisi Yaklaşımının İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31 (1), 190-203.